

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

MODERN PHILOLOGY

Науковий журнал

Випуск 5

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

Yelahina N. I. EQUIVALENCE AND TERMINOLOGICAL CONSISTENCY IN ENGLISH–UKRAINIAN MEDICAL TRANSLATION.....	104
Єщенко Т. А. МЕДИЧНИЙ НАРАТИВ ВІЙНИ: ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ОПИСУ ТРАВМИ В ТЕКСТАХ ЛІКАРІВ І ПАЦІЄНТІВ.....	112
Жовтяк В. А. ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ СКОРОЧЕНЬ У ТЕРМІНОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ КІБЕРБЕЗПЕКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	118
Зіненко Я. В. ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНІ ПАРАМЕТРИ СПОРТИВНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ ДИСКУРСУ ФЕХТУВАЛЬНОГО СПОРТУ).....	124
Іваницька Н. Б., Іваницька Н. Л. КОРПУСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖМОВНОЇ НОМІНАЛІЗАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ АВТОРСЬКИХ КОЛОНОК (НА МАТЕРІАЛІ GOOGLE TRANSLATE ТА CHATGPT).....	130
Іванова Н. Г., Набока О. М. РІВЕНЬ PRE-A1 В ОНОВЛЕНИХ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЯХ ІЗ МОВНОЇ ОСВІТИ (2020): ВІД МОВЧАННЯ ДО ПОЧАТКОВОЇ МОВНОЇ ДІЇ.....	139
Піаді А. І. SARMATO-ALANICA (ETYMOLOGICAL NOTES).....	147
Ківенко І. О., Смаркалова А. К. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ INSPECTION В АНГЛОМОВНОМУ СЮРВЕЙЄРСЬКОМУ ДИСКУРСІ	152
Ковальчук О. Я. ТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕРМІНІВ У КОМПАРАТИВНОМУ АСПЕКТІ.....	157
Корнеласва Є. В. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ МЕДІА	164
Kusmyna M.-M., Hrytsiv N. DUALITY OF PLURALITY: GRAMMATICAL DIFFICULTIES AND STYLISTIC MARKEDNESS.....	169
Лебедєва Н. А., Тимкова В. А. ПРОБЛЕМА ДИСКУРСУ ЯК ЛІНГВІСТИЧНОГО ОБ'ЄКТА: ІНТЕГРАТИВНИЙ ВПЛИВ ПРАГМАТИКИ.....	178
Лемещенко-Лагода В. В., Кривонос І. А. МІЖМОВНА ІНТЕГРАЦІЯ У ВИКЛАДАННІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ: РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ АГРОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	186
Літвіх А. В., Гапончук А. О. РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ З АРАБСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ ІСПАНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ.....	192
Morozova O. I., Morozova I. I. WAR CRIMES AGAINST THE ENVIRONMENT THROUGH THE LENS OF CINEMATIC DISCOURSE: A CASE STUDY OF THE KAKHOVKA DAM BREACH WITHIN ECOLINGUISTIC FRAMEWORK.....	200

УДК 81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/modernph-2026.5.26>

ПРОБЛЕМА ДИСКУРСУ ЯК ЛІНГВІСТИЧНОГО ОБ'ЄКТА: ІНТЕГРАТИВНИЙ ВПЛИВ ПРАГМАТИКИ

Лебедева Наталія Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри англійської мови та методики її навчання

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID: 0000-0001-6821-5559

Тимкова Валентина Андріївна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Вінницького торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

ORCID ID: 0000-0001-5170-5412

У статті здійснено комплексний аналіз еволюції та сучасного стану дискурс-аналізу крізь призму інтегративного впливу прагматики. Автор розглядає дискурс не як статичний текстовий артефакт, а як динамічний процес, що конституюється соціальною, культурною та політичною взаємодією. Особливу увагу приділено переходу лінгвістичних досліджень від структурного вивчення речень до аналізу мови як інструменту людської діяльності.

У роботі детально проаналізовано внесок теорії мовленнєвих актів Дж. Остіна та Дж. Серла, які довели, що ілокутивні значення виникають у процесі використання мови, а не лише з її граматичної структури. Розглянуто роль Г. Пола Грайса та його «Принципу Кооперативності» (максими якості, кількості, релеванції та манери) у формуванні інтеракційної парадигми прагматики, де комунікація базується на раціональній поведінці та імплікатурах.

Критично оцінюється сучасний мейнстрімний дискурс-аналіз за його надмірну текстоцентричність та ігнорування соціолінгвістичних аспектів, як-от акценти чи інтонаційні варіації, які часто зникають за стандартної транскрипції. Автор наголошує на важливості концепції ентекстуалізації та метапрагматики, які структурують сприйняття тексту в культурному контексті.

Значну частину статті присвячено новітнім напрямкам, зокрема мультимодальному дискурс-аналізу (МДА). Обґрунтовано, що в епоху цифрових технологій суто лінгвістичні моделі є недостатніми, оскільки сучасні комунікативні артефакти (наприклад, вебсайти) поєднують текст, візуал, звук та дизайн. МДА розширює поняття «даних», включаючи до аналізу матеріальні процеси, жести та просторову організацію.

У висновках стверджується, що подальший розвиток галузі потребує глибшої інтеграції соціолінгвістики та відходу від сприйняття дискурсу виключно як лінгвістичного об'єкта на користь мультимодальних та контекстуально орієнтованих підходів.

Ключові слова: комплексний аналіз, дискурс-аналіз, інтегративний вплив, прагматика, мультимодальний дискурс, метапрагматика.

Lebedieva Nataliia, Tymkova Valentina. The problem of discourse as a linguistic object: The integrative influence of pragmatics

The article provides a comprehensive analysis of the evolution and current state of discourse analysis through the prism of the integrative influence of pragmatics. The author considers discourse not as a static textual artifact, but as a dynamic process constituted by social, cultural, and political interaction. Particular attention is paid to the transition of linguistic research from the structural study of sentences to the analysis of language as a tool of human activity.

The paper analyzes in detail the contribution of the theory of speech acts of J. Austin and J. Searle, who proved that illocutionary meanings arise in the process of using language, and not only from its grammatical

© Лебедева Н. А., Тимкова В. А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

structure. The role of G. Paul Grice and his "Principle of Cooperativeness" (the maxims of quality, quantity, relation, and manner) in the formation of the interactional paradigm of pragmatics, where communication is based on rational behavior and implicatures, is considered.

The current mainstream discourse analysis is criticized for its excessive text-centricity and its neglect of sociolinguistic aspects, such as accents or intonation variations, which are often lost in standard transcription. The author emphasizes the importance of the concepts of entextualization and metapragmatics, which structure the perception of text in a cultural context.

A significant part of the article is devoted to new directions, in particular multimodal discourse analysis (MDA). It is argued that in the era of digital technologies, purely linguistic models are insufficient, since modern communicative artifacts (e.g., websites) combine text, visual, sound, and design. MDA expands the concept of "data" by including material processes, gestures, and spatial organization in the analysis.

The conclusions argue that further development of the field requires deeper integration of sociolinguistics and a move away from perceiving discourse solely as a linguistic object in favor of multimodal and contextually oriented approaches.

Key words: a comprehensive analysis, discourse analysis, integrative influence, pragmatics, multimodal discourse, metapragmatics.

Вступ. Дослідження дискурс-аналізу як галузі лінгвістики початково були спрямовані на вивчення лінгвістичних висловлювань, що виходили за межі одного речення [3]. Паралельний розвиток у сферах риторики, семіотики та стилістики, нарративного аналізу, літературного аналізу й культурної теорії та інших соціально-наукових галузей потребував певного часу, щоб бути включеним до основного напрямку дискурс-аналізу, фокус якого залишався суто текстовим, тобто зосередженим на лінгвістичних конструкціях, що є більшими, ніж одне речення чи одне висловлювання.

З іншого боку, аналіз діалогу був долучений до аналізу дискурсу із самого початку, і ця галузь у своєму нинішньому вигляді охоплює дослідження текстової структури, розмовних моделей, інтертекстуальності, медіації та риторики (включаючи мовленнєві акти) [9]. Двом новішим напрямкам часто відводиться почесне місце в останніх дослідженнях: мультимодальному аналізу дискурсу (МДА) та критичному аналізу дискурсу (КДА) [8].

У 1980-х і 1990-х роках прагматика забезпечила інтеграцію різних галузей наукових досліджень, пов'язаних із дискурсом. Саме в контексті великої інтегративної взаємодії в прагматиці лінгвістичні, літературні, антропологічні та інші підходи до дискурсу знайшли точки перетину. Цим пунктом був особливий динамічний та функціональний погляд на мову – мову як таку, що складається не лише з граматичних структур. У ранніх дослідженнях [1], наприклад, Морріса та Остіна, прагматика стверджувала, що мову потрібно розглядати як агентивний, активний та динамічний об'єкт, який діє між людьми

в певних моделях діяльності (інтеракційний вимір), де такі моделі є соціально, культурно та політично конституйованими. Прагматика, власне кажучи, перейшла від мови до «спілкування», як це розуміють зараз, або від соссюрівської мови до parole, і питання, що керувало діями в прагматиці, було (за словами Остіна) «що люди роблять з мовою?» [1]. Такий погляд мав очевидну схожість майже з усіма наявними визначеннями дискурсу, і результатом цього інтегративного процесу стало те, що дискурс став об'єктом дослідження par excellence у більшості галузей прагматики. Однак зв'язки із соціолінгвістикою залишалися поверхневими.

Мета статті – розглянути інтегративний вплив прагматики в галузі дискурсу та звернути увагу на питання інтеграції соціолінгвістики та дискурс-аналізу.

Результати. У ретроспективі прагматику найкраще розглядати як рух, який сформулював (і розвинув) певний погляд на мову. Погляди на прагматику, що визначають її як основу лінгвістики або як певний рівень лінгвістики (як фонологія, синтаксис чи семантика), непродуктивні й великі з дуже різним спектром наукових орієнтацій та інтересів. Однак ці інтереси пов'язані між собою перспективою, яку поділяє більшість людей, чий роботи можна кваліфікувати як «прагматичні», і ця перспектива забезпечує мета-теоретичні межі, де можна охопити потужну різноманітність наукових праць, від робіт з логіки та штучного інтелекту через філософські роботи до робіт з аналізу розмов.

Незважаючи на це величезне розмаїття, багато вчених визнають ранній формуваль-

ний вплив таких сучасних філософів, як Джон Л. Остін, Джон Серл та Г. Пол Грайс [6]. У роботах Остіна та Серла мовленнєві акти стали ключовою концепцією, яка враховувала той факт, що мова – це річ, яку потрібно використовувати, що справжнє значення – це значення у використанні, й що таке значення у використанні також має важливі імпліцитні виміри, не закодовані в граматиці чи синтаксисі. Остін і Серл звернули нашу увагу на те, що запит – це інший вид дії порівняно з наказом чи вимогою; що розмова – це щось відмінне від крику, сварки чи суперечки. Предметно вони звернули нашу увагу на те, що в мові існує рівень значення, який полягає в діяльності з використання мови певними способами, а не лише в структурі речень.

Різні мовленнєві акти (запитання, наказ тощо) породжували різні ілокутивні значення, значення, що походять від структури самого акту, а не від його лінгвістичної форми. Однак, щоб зрозуміти цей процес, нам потрібно розглянути всі мовленнєві акти в загальній мовленнєвій ситуації [1]. Потрібно проаналізувати людську діяльність (складну, контекстуалізовану та ситуативну діяльність) у її сукупності, якщо ми хочемо розшифрувати її значення. А це означає, що нам потрібно розглянути взаємодію, оскільки ілокутивні значення породжують сприйняття та реакцію, а вони є частиною мовленнєвої ситуації. Серл [13] далі розвинув теорію мовленнєвих актів Остіна, наголошуючи на важливості умов благополуччя для успішної комунікації ілокутивних значень мовленнєвих актів та чітко розмежовуючи прагматичні аспекти мовленнєвого акту («акт висловлювання») та його лінгвістичні аспекти («акт пропозицій»).

У роботах Остіна та Серла ми вже бачимо деякі центральні елементи прагматичної перспективи. Ми бачимо, що лінгвістична концепція мови значно розширена завдяки підкресленню вирішального впливу людської діяльності, контексту та неявно спільних кодів на встановлення значення [1]. Останній аспект також розглядав Г. Пол Грайс, у наукових дослідженнях, заснованих на так званих «максимах». Розширюючи діапазон того, що в лінгвістиці вважається «сенсом», Грайс ввів термін імплікатура для опису процесу, за допомогою якого співрозмовники можуть раціонально робити висновки про конкретні значення з висловлювання. Таким чином,

твердження, таке як «Вже сім», можна розуміти не як декларативне твердження, а як непряме запитання (коли буде готова вечеря?), і таким чином призвести до відповіді, як-от вода вже кипить. Ці висновки є пошуком неявних, некодованих значень у конкретних висловлюваннях, і наші культурні та соціальні навички дозволяють нам робити такі висновки з достатньою точністю. Вони є доказами, за словами Грайса, раціональної природи людської поведінки в розмовній практиці [9].

Величезний успіх його «максим» часто є наслідком апокрифічного та поверхового тлумачення його праць, в якому ця проблема людської раціональності була відхилена на другий план. Максими, відірвані від філософських питань, що їх породили, стали керівною основою для цілої кустарної індустрії аналізів взаємодії. Чотири максими були підпорядковані Принципу Кооперативності: «зробіть свій розмовний внесок таким, який вимагається на етапі, на якому він відбувається, прийнятою метою або напрямком розмовного обміну, в якому ви берете участь» [9]. Від цього Принципу Кооперативності залежали чотири максими:

1. Максима Якості, що стосується істинності висловлювання:
  - не кажіть того, що ви вважаєте хибним;
  - не кажіть того, для чого у вас немає достатніх доказів.
2. Максима-Кількість, що стосується інформації, що міститься у висловлюванні:
  - зробіть свій внесок настільки інформативним, наскільки це необхідно;
  - не робіть свій внесок більш інформативним, ніж це необхідно.
3. Максима релеяції, що стосується релевантності висловлювання:
  - будьте релевантними у своєму внеску.
4. Максима манери, що стосується ясності висловлювання:
  - уникайте незрозумілих виразів;
  - уникайте двозначностей;
  - будьте стислими;
  - будьте впорядкованими.

За Грайсом, якщо розмова розвивається в рамках Принципу кооперації, тобто якщо учасники розмови поділяють намір дійти розуміння висловлювань один одного, дотримання максим дозволить людям зробити відповідні «конвенційні» імплікати з висловлювань (тобто зробити висновок про «нормальні»

імплікативні значення висловлювань). Однак, якщо максими порушуються (тобто якщо хтось не надає канонічного виду розмовного внеску), то це вимагатиме аргументації. Людям довелося б (раціонально) встановити значення, які неможливо було б отримати за допомогою «звичайних» імплікаторів, і вони поклалися б на «розмовні імплікати» (тобто контекстно-специфічні висновки) для встановлення значення висловлювань [15]. Як зазначалося, ця теоретична проблема раціонального мислення в роботах Грайса часто не була прийнята в пізніших роботах, в яких люди часто використовували максими як своєрідний культурний архетип людської взаємодії, розглядаючи максими як визначальну рамку для «нормальної» розмовної поведінки.

Звичайно, таке тлумачення виявилось недієвим, але вплив Грайса був глибшим. Його Принцип кооперації був широко прийнятий у різних галузях науки та сформував початок інтеракційної парадигми в прагматиці. Аналіз розмови прийняв погляд на учасників, які принципово співпрацювали у взаємодії, і значна частина філософії мови зробила те саме (теорія мовленнєвих актів, як ми бачили, залежала від того ж припущення). Фундаментальна ідея про те, що комунікація ґрунтується на взаємній позиції співпраці між учасниками, досі дуже поширена у вивченні дискурсу в широкому сенсі, незважаючи на виснажливу критику [11], яка демонструвала, що значна частина комунікації взагалі не ґрунтується на кооперативності, і що кооперативність краще розглядати як змінну, а не як стабільну умову для комунікації. Такі дебати не вплинули на власну програму Грайса: як згадувалося раніше, вони стосувалися апокрифічних версій його роботи, і критика часто атакувала карикатуру, яку деякі науковці створили з людського спілкування на основі ліберального тлумачення Грайса.

Праці Остіна, Серла та Грайса мали вплив на визначення прагматичного підходу до мови, окресленого раніше. Саме в таких роботах вчені знайшли стислі та чіткі формулювання мови як об'єкта, який потрібно розглядати в його фактичному функціонуванні, як інтерактивного об'єкта та як об'єкта, що породжує більше, ніж просто лінгвістичні значення. Їхня робота також породила кілька десятиліть наукових досліджень, упровадження їхніх теоретичних основ, а також їх

критики, і таким чином надала матеріал для чіткіших та переконливіших формулювань проблем у прагматиці. Саме навколо таких ідей поступово сформувалася динамічна, інтеракційна та багатошарова концепція дискурсу, і могли зійтися дуже різні підходи до цього об'єкта.

Найбільшою проблемою сучасного, прагматичного дискурс-аналізу була та є його обмежена сфера застосування. Загалом, більшість дискурс-аналізів тримаються текстового матеріалу, а також віддають чільне місце формальним лінгвістичним аспектам аналізу. У цьому самому по собі немає нічого поганого, але це призводить до обмеження способу визначення об'єкта дискурс-аналізу. Бажаним цільовим об'єктом стає наявний текстовий артефакт, і цей артефакт переважно лінгвістично уявляється. Це видно з важливості в дискурс-аналітичних дослідженнях таких тем, як дискурс-маркери [12], когерентність і згуртованість [7], а також з тенденції використовувати корпус у багатьох дискурс-аналізах. Це постійна риса сучасного дискурс-аналізу, як може проілюструвати випадково вибраний нещодавній приклад. Мішель Данн [4] визначає дискурс як «висказування». Як зазначає Шиффрін [13], це просте визначення відображає два важливі принципи: по-перше, дискурс вищий (тобто більший за) інші одиниці мови (як-от частина речення) і, по-друге, меншою одиницею, з якої складається дискурс, є висловлювання (фактичний випадок використання мови, що має власне контекстуалізацію), на відміну від абстрактного речення.

Соціолінгвістичний дискурс-аналіз також повинен розглядати тексти задовго до того, як вони були створені як тексти, а також повинен ставити під сумнів відсутність певних текстів. Наразі достатньо відзначити сильну текстову та лінгвістичну орієнтацію дискурс-аналітичних підходів. Культурні моделі тексту, в яких текст розглядається як момент культурної практики [14], залишаються периферійними в дискурс-аналізі.

Однією з таких концепцій, що має суттєве аналітичне та теоретичне значення, є ентексуалізація – процес, за допомогою якого фрагменти текстів можуть бути послідовно деконтекстуалізовані та реконтекстуалізовані, щоб стати новим «текстом» [14]. Однак «текст» тут означає складну

лінгвістичну, прагматичну та метапрагматичну композицію, а не лише текстовий (лінгвістичний) артефакт. Сам артефакт (лінгвістичний «текст») супроводжується прагматикою – певним використанням у комунікативній практиці людини, іншими словами, виставою, яка соціально та культурно регулюється. І, таким чином, вона також супроводжується метапрагматикою: сигналами про значення цієї конкретної вистави – «бажаним прочитанням», так би мовити. Такі метапрагматичні повідомлення можуть сигналізувати, наприклад, про те, чи потрібно розуміти певну виставу як жарт чи як серйозне твердження, як щось, що натякає на маскуліність чи інші конкретні ідентичності, як щось, що викликає позитивні чи негативні конотації тощо.

Такий метапрагматичний шар, за Сільверштейном та Урбаном, є мовно-ідеологічним; він обертається навколо індексної організації значень у реальній комунікативній практиці, і такі форми індексної організації є соціально та культурно регламентованими, вони не є випадковими та можуть бути емпірично досліджені [14]. Метапрагматичний шар текстів тут розглядається як ще один шар текстової структури, як щось, що поряд із граматикою та стилем структурує та формує текст і перетворює його на конкретний комунікативний артефакт, яким він є. Те, що ми розуміємо під «виконанням», сильно обертається навколо продукування та сприйняття таких індексних шаблонів – ще одного імпліцитного (мовно-ідеологічного) шару текстової структури та значення [2].

Важливо усвідомлювати, що, незважаючи на внесок з різних соціально-наукових точок зору, КДА слід насамперед позиціонувати в лінгвістичному середовищі, а його успіхи вимірюються насамперед мірилом лінгвістики, лінгвістично орієнтованої прагматики та дискурсивного аналізу. Дискурсивний аналіз – це насамперед текстуально-лінгвістичний аналіз, в якому аналітики спираються на лінгвістичний інструментарій Холлідея [7]. У цьому сенсі КДА не вийшов за межі текстового аналізу.

Те саме не можна сказати про другий великий нещодавній підхід – мультимодальний дискурс-аналіз [10]. Мультимодальний дискурс-аналіз виходить із припущення, що традиційні (лінгвістичні) моделі текстуальності

були фундаментально спотворені новими технологіями, як-от інтернет та мобільні телефони. З'явилися нові форми грамотності, в яких суто лінгвістична структура текстів тепер доповнюється важливими візуальними, акустичними та іншими формами структури – різними «модами» – що призводить до утворення «мультимодального» текстового об'єкта. Такий об'єкт більше не можна розглядати виключно за допомогою лінгвістичного аналізу. Також потрібен аналіз візуального та інших модусів, і всі ці аспекти потрібно поєднувати, оскільки всі вони співіснують у сучасному знаку. Вебсайт є яскравим прикладом таких мультимодальних текстів, але навіть звичайну розмову можна розглядати як мультимодальну, оскільки учасники поєднують мову з позою тіла, жестами, інтонацією та просодією. «Сенс» таких мультимодальних об'єктів полягає в сукупності способів їх виникнення – в їхньому «дизайні».

Концептуальний зсув тут є фундаментальним, оскільки Кресс і ван Левен спрямовують нас від лінгвістичного підходу до тексту семіотичного, в якому «традиційні» текстові структури є лише одним зі способів, у якому можуть відбуватися дискурси [10]. У мультимодальному мовленні (МДА) дуже сильно наголошується на матеріальності сучасних знаків. Кресс і ван Левен говорять про «семіотичний артефакт», а не про «текст», і вони наголошують на важливості процесів матеріального виробництва та розповсюдження таких артефактів. «Дискурс» для них – це абстрактний об'єкт, пов'язаний із соціально сконструйованими сукупностями знань, тематично організованими (наприклад, «націоналізм» або «расизм»). Такі дискурси перетворюються на фактичні семіотичні артефакти за допомогою практик дизайну, і такі практики передбачають використання різних «способів» (лінгвістичного, візуального тощо), які можуть надати дискурсам фактичної комунікативної форми. Такі практики, звичайно, вимагають умов виробництва – потрібні матеріали (наприклад, комп'ютер, ручка, фарба) та навички для створення семіотичного артефакту – і впливають на моделі розповсюдження (картина має інший тип розповсюдження, ніж книга чи газета) [10]. У цьому відношенні різні способи мають різні «можливості». Письмо пропонує різні види сенсотворення, ніж малювання чи

дизайн вебсайту, а майстерність сучасного текстотворення полягає в поєднанні можливостей різних семіотичних способів, текстового з візуальним та акустичним, кожен зі своїми специфічними функціями (денотаційною, афективною, естетичною тощо).

Вплив багатомодального аналізу (МДА) насамперед відчувався в дослідженнях грамотності, де вплив мали поняття дизайну та різна концептуалізація текстуальності. Але центральна ідея МДА полягає в тому, що вся людська комунікація є мультимодальною, і дослідження повсякденної розмовної взаємодії тим часом також підхопили елементи МДА, створюючи таким чином міст із лінгвістико-антропологічною роботою над жестами та іншими візуальними тактиками в розмовній взаємодії [5]. Розширення сфери дискурс-аналізу, щоб включити «невербальні» елементи семіотичної діяльності, також розширює сферу досліджень потенціалу влади та контролю в інституційних контекстах.

Методологічний ефект також важливий, навіть якщо він досі залишається значною мірою не вивченим. Одним із важливих методологічних аспектів мультимодального аналізу є розширення того, що вважається «даними». Тоді як традиційний дискурс-аналіз надто обмежується текстовими даними (тобто усним або письмовим матеріалом), мультимодальний аналіз розширює діапазон даних, включаючи «матеріальні» процеси в усній комунікації, зокрема жести, рух у просторі, просторова організація [9], одяг та постава тіла. У письмовій мові мультимодальний аналіз приділяв би значну увагу стилю письма, розміру шрифту, кольорам, макету, ілюстраціям, місцю текстів у більшому цілому тощо.

Соціолінгвістика широко використовує методи дискурс-аналізу (зокрема, похідні від аналізу розмови), щоб продемонструвати різні способи, якими лінгвістична варіація впливає на те, що відбувається в дискурсі.

Таким чином, ми знаємо, що стратегічне розміщення акцентів має важливі дискурсивні ефекти – індексні ефекти, які сигналізують про ідентичності та позиції мовця. Дискурс-структуровані ефекти соціолінгвістичної варіації є досить безперечними в соціолінгвістиці, й робота в цій галузі зараз процвітає. Однак у рамках мейнстрімного дискурс-аналізу таких інтересів не можна

помітити, і вчені вибирають соціолінгвістично «легкі» та непроблематичні дані.

Зауважимо, що дані (особливо усні дані) часто робляться легкими та непроблематичними завдяки системам транскрипції, які надають перевагу стандартній орфографії, тим самим ігноруючи акценти та звукову гру мовців. Тому самі методи дискурс-аналізу можуть бути не досить чутливими, щоб забезпечити соціолінгвістичну точність у відтворенні мовлення. Це також можна розглядати як наслідок лінгвістичної упередженості в мейнстрімному дискурс-аналізі: існує тенденція усунути соціолінгвістичний «шум» у даних та замінити його чистим і гладким текстовим зображенням.

Висновки і перспективи подальших розробок. Різні підходи до дискурсу мають спільну «прагматичну» перспективу. Отже, спільні риси, які виділені в переважній більшості підходів, – це контекстуальні зв'язки, що перетворюють тексти на конкретні комунікативні інструменти; інтеракціональні та діалогічні особливості дискурсу, з акцентом на те, що дискурс не можна розуміти як суто лінгвістичний об'єкт; а також дискурс потрібно розглядати як активний та пов'язаний з діяльністю об'єкт. Дискурс як об'єкт набув своєї форми значною мірою завдяки інтегративному впливу прагматики.

Також зазначимо важливі відмінності та проблеми. Перша головна проблема, у мейнстрімному дискурс-аналізі, полягає в тому, що дискурс усе ще значною мірою розглядається як лінгвістично-текстуальний об'єкт. Вчені зосереджуються на лінгвістичних структурах дискурсивних одиниць, більших за одне речення. Цікаві та важливі альтернативні традиції, в яких тексти розглядаються як культурні, а не лінгвістичні об'єкти, досі не були повністю інтегровані в дискурс-аналіз, незважаючи на вагомні емпіричні та теоретичні аргументи, що були наведені в цій галузі. Другою важливою проблемою є недостатня увага до соціолінгвістичних особливостей дискурс-об'єктів у мейнстрімному дискурс-аналізі.

Обидві проблеми перешкоджають розвитку дискурс-аналізу та значною мірою перешкоджають теоретичним інноваціям. Водночас такі розробки, як мультимодальний дискурс-аналіз, демонструють великий теоретичний та методологічний динамізм і, безумовно, належать до найцікавіших розробок у вивченні мови в суспільстві сучасного світу.

Література:

1. Austin J.L. How to Do Things with Words. Oxford University Press. 1975. How to Do Things with Words, ed. O. J. Urmson and Marina Sbisa. 2nd edn. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1962.
2. Bauman R. and Briggs C. "Poetics and performance as critical perspectives on language and social life", *Annual Review of Anthropology*. 1990. 19. P. 59–88.
3. Brown, Gillian and Yule, George. *Discourse Analysis*. Cambridge University Press, 1983.
4. Dunne, Michele Durocher. *Democracy in Contemporary Egyptian Political Discourse*. Amsterdam : Benjamins, 2003.
5. Goodwin, Charles and Goodwin, Marjorie H. "Assessments and the construction of context", in Alessandro Duranti and Charles Goodwin (eds.), *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. New York : Cambridge University Press, 1992. P. 147–89.
6. Grice H.P. "Logic and conversation", in Cole, P. and Morgan, J. (eds.), *Syntax and Semantics*. Vol. III: *Speech Acts*. New York : Academic Press, 1975. P. 41–58.
7. Halliday Michael. *Language as Social Semiotic*. London : Edward Arnold. *Spoken and Written Language*. Oxford University Press, 1978.
8. Jaworski A., Coupland N. and Galasiński D. (eds.) *Metalanguage: Social and Ideological Perspectives*. The Hague : Mouton. Morris, Charles 1938. *Foundations of the Theory of Signs*. University of Chicago Press, 2004.
9. Johnstone B. and Kiesling Scott. "Indexicality and experience: exploring the meanings of /aw/-monophthongization in Pittsburgh", *Journal of Sociolinguistics*. 2008. 12. P. 5–33.
10. Kress, Gunther and van Leeuwen. Theo Reading Images: The Grammar of Visual Design. London: Routledge. 2001. Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication. London : Edward Arnold, 1996.
11. Sarangi Srikant, and Clarke Angus. "Zones of expertise and the management of uncertainty in genetics risk communication", *Research on Language and Social Interaction*. 2002. 35. P. 139–71.
12. Schiffrin Deborah. Discourse Markers. Cambridge University Press. 1993. "'Speaking for another' in sociolinguistic interviews: alignments, identities, and frames", in Tannen, D. (ed.), *Framing in Discourse*. New York : Oxford University Press, 1987. P. 231–63.
13. Searle J. "What is a speech act?" in Black, M. (ed.), *Philosophy in America*. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1962. P. 221–39.
14. Silverstein Michael. "Language structure and linguistic ideology", in Clyne, P. R., Hanks, W. F. and Hofbauer, C. L. (eds.), *The Elements: A Parasession on Linguistic Units and Levels*. Chicago Linguistic Society, 1979. P. 193–247.
15. Verschueren Jef, Östman Jan-Ola, Blommaert Jan and Bulcaen Chris (eds.). *Handbook of Pragmatics: Manual*. Amsterdam : Benjamins, 2000.

References:

1. Austin, J. L. (1962). How to Do Things with Words. Oxford University Press. 1975. How to Do Things with Words, ed. O. J. Urmson and Marina Sbisa. 2nd edn. Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Bauman, R. and Briggs, C. (1990). "Poetics and performance as critical perspectives on language and social life", *Annual Review of Anthropology* 19: 59–88.
3. Brown, Gillian and Yule, George. (1983). *Discourse Analysis*. Cambridge University Press.
4. Dunne, Michele Durocher. (2003). *Democracy in Contemporary Egyptian Political Discourse*. Amsterdam: Benjamins.
5. Goodwin, Charles and Goodwin, Marjorie H. (1992). "Assessments and the construction of context", in Alessandro Duranti and Charles Goodwin (eds.), *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. New York: Cambridge University Press. pp. 147–89.
6. Grice, H. P. (1975). "Logic and conversation", in Cole, P. and Morgan, J. (eds.), *Syntax and Semantics*. Vol. III: *Speech Acts*. New York: Academic Press, pp. 41–58.
7. Halliday, Michael. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold. 1985. *Spoken and Written Language*. Oxford University Press.
8. Jaworski, A., Coupland, N. and Galasiński, D. (eds.). (2004). *Metalanguage: Social and Ideological Perspectives*. The Hague: Mouton. Morris, Charles 1938. *Foundations of the Theory of Signs*. University of Chicago Press.
9. Johnstone, B. and Kiesling, Scott. (2008). "Indexicality and experience: exploring the meanings of /aw/-monophthongization in Pittsburgh", *Journal of Sociolinguistics* 12: 5–33.

10. Kress, Gunther and van Leeuwen, Theo. (1996). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge. 2001. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Edward Arnold.
11. Sarangi, Srikant, and Clarke, Angus. (2002). "Zones of expertise and the management of uncertainty in genetics risk communication", *Research on Language and Social Interaction* 35: 139–71.
12. Schiffrin, Deborah. (1987). *Discourse Markers*. Cambridge University Press. 1993. "Speaking for another in sociolinguistic interviews: alignments, identities, and frames", in Tannen, D. (ed.), *Framing in Discourse*. New York: Oxford University Press, pp. 231–63.
13. Searle, J. (1962). "What is a speech act?" in Black, M. (ed.), *Philosophy in America*. Ithaca, NY: Cornell University Press, pp. 221–39.
14. Silverstein, Michael. (1979). "Language structure and linguistic ideology", in Clyne, P. R., Hanks, W. F. and Hofbauer, C. L. (eds.), *The Elements: A Parasession on Linguistic Units and Levels*. Chicago Linguistic Society, pp. 193–247.
15. Verschueren, Jef, Östman, Jan-Ola, Blommaert, Jan and Bulcaen, Chris (eds.). (2000). *Handbook of Pragmatics: Manual*. Amsterdam: Benjamins.

Дата першого надходження статті до видання: 01.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.04.2026